додатково покладається на правопорушника. Теж саме стосується ч. 4 ст. 212-1 КК України.

8. Замінити у ч. 1 ст. 231 КК України формулювання «умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю» тестом «збирання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю», до якого має відношення спричинення істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, з огляду на встановлену чинним законодавством адміністративну відповідальність за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця (ст. 164-3 КУпАП).

Безумовно, існує більш широкий спектр щодо можливих змін, на які чекає законодавче формулювання окремих кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності, і це може бути темою подальших наукових досліджень.

Рубащенко Микола Анатолійович,
доцент кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Правове забезпечення належного здійснення своїх функцій Бюро економічної безпеки України (далі – *БЕБ*) не обмежується прийняттям базового, установчого закону, яким є Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021р. № 1150-IX (далі – *Закон № 1150-IX*). Законодавець нерідко намагається вирішувати питання нормативного врегулювання діяльності новоствореного правоохоронного органу «одним махом», і як показує практика запуску та врегулювання діяльності НАЗК, НАБУ, ДБР та деяких інших, такий крок є поспішним та сповненим багатьох недоліків. І хоча на початкових етапах розгляду відповідного проєкту закону він містив крім положень установчого характеру (правовий статус БЕБ, повноваження, організація роботи і т.д.) також і пропозиції щодо внесення змін до законів, які будуть застосовуватися БЕБ у його діяльності, в подальшому було вирішено внести зміни до них окремим законом. Як наслідок, на сьогодні ми маємо прийнятий 3 лютого 2021 р. у першому читанні Закон про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України (реєстр. № 3959-1 від 25.08.2020, далі – *Проєкт № 3959-1*), який до речі, незважаючи на таку вузьку назву, має більш широкий зміст, оскільки вносить зміни не тільки до адміністративного деліктного (КУпАП) та кримінального (КК) законодавства, але й до кримінально-процесуального (КПК). Власне

цей закон має стати основою кримінально-правового забезпечення діяльності БЕБ.

Серед напрямків правового забезпечення означений напрямок є одним із визначальних. Як випливає із пояснювальної записки до Закону № 1150-IX, створення та запуск БЕБ обумовлено необхідністю створення єдиного державного органу, відповідального за боротьбу з економічними злочинами, та уникнення дублювання відповідних функцій у різних правоохоронних органах. У самому ж Законі БЕБ визначається як центральний орган виконавчої влади, на який покладається завдання щодо *протидії правопорушенням, які посягають на функціонування економіки держави* (ст. 1), або більш конкретизовано – забезпечення економічної безпеки держави шляхом *запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави* і віднесені до підслідності Бюро (ст. 4).

Проєктом № 3959-1 у варіанті першого читання поки пропонується віднести до підслідності детективів органів БЕБ здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених: 1) статтями 199, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 222-2, 223-1, 223-2, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 КК; 2) статтями 206-2, 210, 211 КК, крім якщо вони віднесені до підслідності НАБУ; 3) статтями 192, 200, 216, 358, 366 КК – якщо вони вчинені особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування; 4) статтями 209 і 209-1 КК – якщо зважаючи на ч. 9 ст. 216 КПК предикатне діяння підслідне БЕБ. Тобто, як бачимо 29 із 35 складів кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності так чи інакше віднесено до підслідності БЕБ. Згідно Проєкту (принаймні поки що) поза їх підслідністю залишаються такі крим. правопорушення, як контрабанда (ст. 201), переміщення через митний кордон лісоматеріалів (ст. 201-1), незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203-1), незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 203-2), порушення порядку здійснення заготівлі металобрухту та операцій з металобрухтом (ст. 213) та умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції (ст. 227). Якщо порівнювати зі ст. 216 КПК у чинній редакції, слідчим органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, підслідні правопорушення, передбачені статтями 204, 205-1, 212, 212-1, 216, 218-1, 219 і за певних умов – статтями 209, 209-1 і 192, 199, 200, 222, 222-1, 358, 366 КК (тобто 13 з 34 статей розділу VII Особливої частини).

Зважаючи на те, що саме КК містить обов'язкові елементи та ознаки підслідних правопорушень, роль кримінального права важко переоцінити. Інша справа, що правозастосовчі проблеми переважно пов'язані не з кваліфікацією економічних правопорушень, з чим

зазвичай пов'язують сферу впливу кримінального законодавства, а з їх запобіганням, а також виявленням та розслідуванням.

У свою чергу запобігання – це насамперед сфера кримінологічного забезпечення. Керуючись Концепцією створення БЕБ, із цією сферою напряму пов'язані питання, як інституціональних заходів (оцінка ризиків та загроз криміналізації економіки, створення власної інтегрованої бази даних та отримання доступу до інших інформаційних ресурсів; запровадження системи моніторингу стану економічної безпеки за ризикорієнтованою методологією), так і позаінституціональних заходів (напр., запровадження нульового декларування; запровадження системи дешевих кредитів).

Проблеми виявлення та розслідування – це переважно сфера кримінального процесу та криміналістики. Мова йде про спрощення процедури досудового розслідування та системи доказування; запровадження нової моделі кримінальної розвідки та ін.

З огляду на це може скластися враження, що всі новації у зв'язку з запуском БЕБ практично не торкаються кримінального права. Ця доповідь присвячена тому, щоб показати можливості кримінально-правового забезпечення діяльності БЕБ (у вузькому розумінні цього поняття). Для цього пропонується зосередити увагу на двох ключових напрямках: 1) криміналізація (встановлення злочинності) діяння і пов'язані з цим питання; 2) застосування заходів кримінально-правового характеру (засобів кримінально-правового впливу).

З точки зору першого напрямку, Проєктом № 3959-1 КК доповнюється статтею 222-2 «Шахрайство з податком на додану вартість», що правда, назвати це криміналізацією можна лише умовно. Виходячи з ч.1 цієї статті об'єктивна сторона цього злочину містить три альтернативні форми: 1) розкрадання бюджетних коштів шляхом отримання бюджетного відшкодування, 2) незаконне заволодіння ними тим же шляхом, 3) подання заяви про повернення суми бюджетного відшкодування, вчинені шляхом подання завідомо неправдивих відомостей, в тому числі в результаті використання завідомо підробленого документа.

У висновку ГНЕУ, як і в багатьох коментарях науковців, наголошується на недоцільності доповнення цієї статтею з огляду на те, що КК вже містить статті, які охоплюють вказані діяння, зокрема, статті 190, 191, 358 і 366 КК. Я не можу погодитися з цим зважаючи на цілі доповнення КК ст. 222-2, які були озвучені в пояснювальній записці, а саме: а) ефективне розслідування фактів розкрадання або заволодіння бюджетними коштами у вигляді ПДВ, б) уникнення суперечностей між правоохоронними органами (в аспекті підслідності за ст. 191 КК). Очевидно, що пропонована норма охоплює діяння, які і так вже передбачені чинним КК. Однак у нинішньому варіанті шахрайство з ПДВ у разі його вчинення взагалі не підслідне «податковим органам», а натомість може бути підслідне органам Національної поліції або НАБУ.

Не суперечить принципам криміналізації і те, що в основі формулювання спеціальної кримінально-правової заборони лежить суто прагматична мета – уникнути спорів щодо підслідності і передати справи по відшкодуванню ПДВ до новоствореного органу. Якщо це сприятиме досягненню поставлених цілей, то такі зміни є доцільними, оскільки їх досягнення неможливе шляхом змін до КПК. Спеціалізація кримінально-правових заборон під потреби забезпечення ефективності розслідування може розглядатися як частина принципу процесуальної здійсненності переслідування.

Інша справа, формування нової кримінально-правової заборони не повинно руйнувати систему норм, що склалася. По-перше, пропонована редакція містить ряд технічних недоліків: а) розкрадання і заволодіння співвідносяться як ціле та частина, про що вже вказувалося у висновку ГНЕУ, б) опис третьої форми пропонованого правопорушення обтяжений зайвим тестом («подання заяви шляхом подання відомостей»). По-друге, зважаючи на дублюючий характер пропонованої заборони, може потребувати вирішення змістовна колізія, що складається між статтею 222-2 і відповідно статтями 190, 191 і 358 та 366 КК. Вирішення цієї колізії можна здійснити шляхом формулювання колізійного припису.

Не менш важливим є також і пропоновані в Проєкті № 3959-1 зміни в частині засобів кримінально-правового впливу. По-перше, варто привітати посилення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків (ст. 212 КК). По-друге, щодо міри покарання за шахрайство з ПДВ. Так, простий його різновид пропонується карати як кримінальний проступок у т.ч. штрафом до 50 нмдг. З огляду на характер вчиненого та те, що порівняно з санкціями ч. 1 ст. 190 і ч. 1 ст. 191 КК введенням цієї заборони відбувається пом’якшення відповідальності, виникає питання про мету такого пом’якшення.

Томма Роман Павлович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;
Шевчук Олександр Олександрович,
доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПІДСЛІДНОСТІ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

На сьогодні в Україні правопорушення у фінансовій сфері розслідують органи податкової міліції Державної фіскальної служби України, Департамент контррозвідувального захисту інтересів держави в сфері економічної безпеки Служби безпеки України та Департамент